
MİRZE ELEKBER SABİR'İN ÇOCUK ŞİİRLERİNDEKİ EĞİTİCİ ÖGELERİN TESPİTİ VE İNCELENMESİ

Vafa SAVAŞKAN¹

Öz

XX. yüzyıl Azerbaycan edebiyatının önemli simalarından biri olan Mirze Elekber Sabir (1862-1911), birçok konunun yanı sıra eğitim alanındaki yenilikçi düşünceleriyle de bilinmektedir. Azerbaycan'ın ilk millî şairi olarak tanımlanan Sabir, eğitimin insanı geliştirdiğine, yeteneklerin ortaya çıkarılmasında ve bireyin topluma yararlı hâle getirilmesinde sağladığı katkılara inanmış; inandığı bu değerlere, eğitim-öğretime verdiği öneme çocuk şiirlerinde de değinmiştir.

Bu çalışmada Mirze Elekber Sabir'in hayatı ve edebî kişiliğiyle ilgili kısa bilgi verildikten sonra şairin yazdığı çocuk şiirleri eğiticilik yönüyle değerlendirilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanlar Mirze Elekber Sabir'in eserlerinden, Azerbaycan ve Türkiye'de Sabir hakkında yapılan çalışmalardan oluşturulmuştur. İnceleme yapılırken Mirze Elekber Sabir'in şiirlerindeki ahengin bozulmaması için herhangi bir aktarma yapılmamış; bazı kelimelerin Türkiye Türkçesindeki karşılığı dipnotlarda gösterilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mirze Elekber Sabir, Azerbaycan çocuk edebiyatı, çocuk şiirleri.

---

¹ Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sinop-TÜRKİYE
e-posta: vsavaskan@sinop.edu.tr, vefasavaskan@hotmail.com

REVIEW AND DETERMINATION OF EDUCATIONAL TOOLS IN MIRZE ELEKBER SABIR'S CHILDREN POEMS

Vafa SAVAŐKAN

Abstract

Mirze Elekber Sabir who is one of the important figures of XX. century literature of Azerbaijan is also known with his innovative ideas in the field of education. Sabir is described as the first national poet of Azerbaijan and he believed that education develops the human and make contributions to the society. He also mentioned these values in children poetry.

In this study, Mirze Elekber Sabir's life and his children poems were assessed after giving brief information about his literary personality as an educator. The document analysis method is used in the study as a qualitative research method. The documents used in the study were collected from the works of Mirza Sabir Elekber from done by both Azerbaijan and Turkey. No translation was made to avoid spoiling the harmony of poetry and some words are shown in the notes with meaning in Turkish.

Keywords: Mirze Elekber Sabir, Azerbaijan children's literature, children's poems.

GİRİŞ

Azerbaycan açısından toplumsal ve siyasi pek çok değişikliğin olduğu bir yüzyıl olan XX. yüzyıl, Azerbaycan edebiyatı ve basınının Azerbaycan Türklerinin millî birliği fikrini, kendi devletlerini kurma hakkını ilk defa gündeme getirdiği için de ayrıca önem arz etmektedir. Böyle bir dönüm noktasında, Azerbaycan'ın ilk millî şairi olarak bilinen Mirze Elekber Sabir, düşüncelerini yansıttığı eserleriyle dikkat çekmiştir (Taşkesenlioğlu 2013: 97).

Azerbaycan edebiyatının büyük simalarından biri olan Mirze Elekber Sabir, 30 Mayıs 1862 yılında Azerbaycan'ın Şirvan bölgesinde, Şamahı şehrinde doğmuştur. Babası Hacı Meşhedi Zeynelabidin, annesi Saltanat Hanım'dır. Şairin asıl adı ve soyadı Elekber Tahirzade'dir. "Sabr eden, sabırlı" anlamlarına geldiği için tercih ettiği "Sabir" adı ise onun şiirlerinde kullandığı takma addır (Ehmedov 1960: 614-615).

Sabir, sekiz yaşına geldiğinde babası onu dinî eğitim alması için mollahaneye² göndermiştir. Burada dört yıl eğitim alan Sabir, 12 yaşında Şamahı'da yaşayan ünlü Azerbaycan şairi Seyid Ezim Şirvani'nin (1835-1888) 1872 yılında Şamahı'da açtığı usûl-i cedid (yeni) okuluna devam etmeye başlamıştır. Bu okulda Azerbaycan Türkçesi, Farsça, Arapça, Rusça, tabiat bilgisi, tarih, coğrafya, hesap, şariat ve klasik edebiyat dersleri alan Sabir, okulda okuduğu yıllarda yazdığı şiirlerle Şirvani'nin dikkatini çekmiş, öğrencisinin şairlik kabiliyetini gören Seyid Ezim, onunla daha ciddi ilgilenmiş, böylece Sabir'in yeni şiirler yazmasına vesile olmuştur. Sabir, okulda Farsçayı ve Arapçayı, klasik edebiyatı mükemmel bir şekilde öğrenmiş ve farklı türlerde şiirler yazmaya başlamıştır (Ehmedov 1960: 615).

Şiirde, sanatta gerçekleştirmeyi umduğu niyetlerinin ciddiliği, şiirlerindeki bedî düşüncenin genişlik ve derinliği ile millî düşüncenin bir sembolü olan Sabir (Akpınar 1999: 210), eğitimin gücünün yadsınamayacağını savunmuştur. Ona göre insanlar ilmi okulda öğrenmelidirler. Gerçek bir insan olabilmek için ise eğitim ve düzgün bir çevre şarttır. Çünkü eğitim insanı geliştirir, onun dâhili imkânlarını ve yeteneklerini ortaya çıkarır, bireyi topluma yararlı hale getirir. Bu sebeple Sabir, eğitimin halkın, milletin rehberi olduğunu söylemiştir.

Sabir, okulla ilgili düşüncelerini "Mekteb Şergisi", "Mektebe Terğib" (Okula heveslendirme), "Mekteb Şagirdlerine Töhfe" gibi şiirlerinde dile getirmiştir. Onun bu düşünceleri, içinde bulunduğu dönem göz önünde bulundurulduğunda hayli dikkat çekicidir. XIX. yüzyılın ikinci yarısında

² Eskiden Azerbaycan'da köy veya mahallelerde bulunan ve dinî eğitim verilen yer.

mollahanede ve medreselerde verilen eğitimin çağın ihtiyaçlarına cevap verecek düzeyde olmadığını anlayan Azerbaycanlı aydınlar devlet okullarının yanında özel okulların açılması için çalışmaya başlar ve bazı aydınlar özel okullar açarlar. O dönem, Usûl-i Cedîd adı verilen bu okullar Şamahı'da Seyid Azim Şirvanî (1835-1888), Susa'da Mir Muhsin Nevvâb (1833-1918), Lenkeran'da Mirze İsmail Gasir (1824-1897), Ordubad'da Mehemmed Tagi Sıdkı (1854-1904) tarafından açılmıştır. Yeni tarz eğitim veren bu okullarda, Farsça, ana dili, din, Rusça, tarih, coğrafya ve tabiat bilgisi dersleri verilmekteydi. Lakin resmî devlet okulları ve Usûl-i Cedid okullarının yanı sıra eski tarz eğitim veren mollahane ve medreseler XIX. yüzyılın ikinci yarısında da devam ettiğinden halkın çoğunluğu çocuklarını dinî eğitim veren mollahane ve medreselere gönderiyor, çocuklarının dinî eğitim almalarını daha önemli görüyorlardı (Gasımszade 1960: 129-130).

Böyle bir dönemde faaliyetlerine hız vermeye çalışan Sabir, halkın inkılabî mücadelesinde ilmin, bilginin, medeniyetin büyük rol oynadığını söylemiş ve halkı medeniyete, ilme davet etmiştir. Lakin o zamanlar var olan eski tarz okullar Sabir'in bu düşüncesinin gerçekleşmesine engel olmuştur. Bu sebeple o, bir taraftan eski tarz okullardaki eğitim sistemini keskin bir şekilde eleştirmiş, diğer taraftan yeni tarz okul açmaya, yeni öğretim yöntemlerini kullanmaya çalışmış, çocuklarını yeni yöntemlerle eğitim veren okullara göndermeyenleri "Usûl-i Cedid" şiirinde eleştirmiştir. Şair bu şiirinde yeni yöntemlerle eğitim veren okullardan korkan cahillerin, "sopa ve falaka taraftarlarının" tipik karakteriyle okuyucuları mizahî bir şekilde tanıştırmaya çalışmıştır.

Sabirin eğitim konusu ile ilgili verdiği mücadele, kişisel hayatında da kendisini gösterir. Yaşamının belli bir kısmında geçim sıkıntısı yaşayan şair, bu dönemlerde hem ailesinin hem de vatandaşlarının kurtuluşu için başka çözümler bulmaya çalışır. Geçimini sağlamak iyiden iyiye zorlaşınca ve düşüncelerine ters düşen bir ortamda kendini kabul ettiremeyince Sabir, doğup büyüdüğü Şamahı'yı terk etmeyi bile düşünmeye başlamıştır. Şamahı'dan ayrılmak istediği esnada oğlu dünyaya gelmiştir. Sekiz kız çocuğundan sonra bir oğlunun dünyaya gelmesi Sabir'i çok mutlu ettiğinden ve oğlunun geleceğini düşünerek, onun gibi çocukların geleceğini ehli olmayan kişilerin eline bırakmak istemediğinden Şamahı'dan ayrılmak fikrinden vazgeçmiştir. Bu dönemi, eskiden beri yapmak istediği şeyi yapmak için bir fırsat olarak görüp hocası Seyid Ezim'in Usul-i Cedid okullarını devam ettirmek niyetiyle de Şamahı'da bir okul açmaya karar veren şair, bu şekilde hem ailesine ve halkına daha çok yararlı olabileceğini düşünür. Fakat okul açabilmek için öncelikle Maveray-ı Kafkas Müslümanları Dinî İdaresi'nde sınavlara girip sertifika alması gerektiğini öğrenen Sabir, bu sınavı başarıyla geçer ve 1908 yılında Şamahı'da üç odalı

bir dükkân olan bir binayı derslik şekline sokmuş ve oraya sıra, masa, yazı tahtası gibi ders araç-gereçleri koyarak ders yapılacak duruma sokmuştur. Ardından öğrenci toplayarak “Mekteb-i Ümmid” isimli bir okul açmıştır.

Bu okulda 60’a yakın öğrenci eğitim almıştır. Okulda iki öğretmen çalışmıştır. Bunlardan biri Sabir, diğeri ise Gori Öğretmen Okulunu bitirmiş Hacibala Zamanov olmuştur. Her öğretmen aynı zamanda iki sınıfla ilgilenmiştir. Okulda yeni yöntemlerle Azerbaycan Türkçesi, Rusça, Farsça, matematik, coğrafya verilmiştir. Din dersleri de ders programında yer almıştır. Mirze Elekber Sabir ise ana dili derslerini öğretmeyi üstlenmiştir.

Bu okulda hem eğitim hem de sanat alanında hocası Seyid Ezim’in geleneklerini devam ettirmek, yeni aydın nesiller yetiştirmek isteyen Sabir, bu süreçte çok büyük sıkıntılarla karşı karşıya kalır. Fanatik ve cahil Şamahılılar, onun okulunu işletmesine izin vermez, belli bir süre sonra onun artık Müslüman bile olmadığını söyleyecek kadar ileri giderek hiç kimse çocuğunu bu okula göndermek istemez. Böylece, 1909 yılının Eylül ayında maddi sıkıntılar ve aralıksız yapılan hakaretler dolayısıyla büyük şair Mirze Elekber Sabir, kendi okulunun faaliyetini durdurmak zorunda kalır.

Eğitim-öğretime yönelik çalışmalarını devam ettirmek isteyen Sabir, 1910 yılında Bakü’ye gelerek Balahanı Köy Okulunda öğretmenlik yapmaya başlar. O, burada sadece öğretmenlik yapmıyor, “Molla Nasreddin” dergisiyle beraber Hayat, Rehber, Debistan, Güneş, Hakikat ve Malûmat gibi Bakü’nün en büyük gazete ve dergilerinde de şiirlerini yayımlıyordu. Aynı zamanda okulun nezdinde açılmış kurslarda yaşlılara ücretsiz dersler de vermiştir (Ehmedov 1981: 62).

İster öğretmenlik mesleğini icra ederken isterse de gazete ve dergilerde yazılar yazarken Sabir’in, yenilikçi düşünceleri dikkat çekmiştir. O, daima kadının ailedeki, toplumdaki rolünün büyük ve yerinin önemli olduğunu belirtmiş; kadının ilim sahibi olmasının genç neslin terbiyesi açısından mutlak olduğunu gerekli görmüştür. Ayrıca, Sabir, aile terbiyesine, ailenin okulla devamlı irtibat halinde olmasına önem vererek velilerin çocuklarının terbiyesinde tam sorumluluk taşımaları gerektiğini savunmuştur. Ona göre, aileler çocuklarını en iyi şekilde terbiye ederlerse o çocuklar sağlam düşünceli, vatanını, milletini, çalışmayı seven birer birey olarak topluma kazandırılmış olurlar.

Hayatının son yıllarında karaciğer hastalığına yakalanan Sabir, öğretmenliği bırakmak zorunda kalır. Ameliyat olması gerekirken bun kabul etmeyen şair, ölümünden beş gün önce ameliyat olmaya razı olup Bakü’ye gitmesine rağmen doktorların “artık çok geç” demeleri üzerine Şamahı’ya geri döner (Zamanov 1962: 20). Tedavi için Bakü’ye giden Sabir, İslamiyye Misafirhanesinde kaldığı zaman onu ziyarete giden Hacı İbrahim Kasımov

“Ma'lumat” gazetesinde onun için maddi yardım kampanyası başlatmak istediğini söyler. Bu teklifi reddeden şair, Kasımov'a gazetesinde “Ben vücudumda olan etimi halkımın yolunda çürüttüm. Eğer ömür vefa etseydi kemiklerimi de halkımın yolunda koyardım. Fakat ne çare ölüm aman vermiyor.” diye yazmasını söyler (Kasımov 1982: 38). 1911 yılının Temmuz ayında vefat eden millî şairin cenazesi, büyük bir törenle Şamahı'daki Yeddi Günbez Kabristanına defnedilir (Zamanov 1985: 13-14).

Mirze Elekber Sabir'in Çocuk Şiirlerindeki Eğitici Öğeler

Azerbaycan klasik çocuk edebiyatının “kalem tecrübesi” kısa olmuş; ders kitapları yazma alanındaki arayışlarla bu edebiyat şekillenmiştir (Helil 2008: 85). XX. yüzyılın başlarında Abbas Sehhet, Abdulla Şaig gibi sanatçılar tarafından meyvelerini vermeye başlayan Azerbaycan çocuk edebiyatı, Mirze Elekber Sabir'in

Gel, gel, a yaz günleri,

İlin eziz günleri.

Dağda erit garları,

Bağda erir garları.

Çaylar daşib sel olsun,

Tahıllar tel tel olsun.

Ağaçlar açsın çiçek, yarpağı leçek-leçek (Sabir 2004: 112).

şiiri ile deyim yerindeyse zirveye ulaşmıştır.

Şairin çocuk şiirleri yayımlanma tarihine göre şöyle sıralanabilir:

“Mekteb Şergisi” (Okul Şarkısı): İlk defa 20 Aralık 1906 tarihinde “Debistan” dergisinin 17. sayısında “E. Tahirzade Şamahı” imzasıyla yayımlanmıştır.

“Mektebe Terğib” (Okula Heveslendirme): İlk defa 1907 yılında “Milli Neğmeler” mecmuasında “E. Sabir” imzasıyla yayımlanmıştır.

“Elme Terğib” (İlme Heveslendirme): İlk defa 31 Ağustos 1907 tarihinde “Teze Heyat” gazetesinin 109. sayısında Şamahı'dan yazılmış “Teatr nedir” adlı bir muhbir mektubunun içerisinde yayımlanmıştır.

“Uşag ve Buz” (Çocuk ve Buz): İlk defa 1907 yılında “Birinci İl” ders kitabında “Menzumeyi Sabir” imzasıyla yayımlanmıştır.

“Yaz Günleri” (İlkbahar Günleri): İlk defa 1907 yılında “Birinci İl” ders kitabında “Menzumeyi Sabir” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Ağaçların Behsi” (Ağaçların Sohbeti): İlk defa 1908 yılında “İkinci İl” ders kitabında “Sabir” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Cütçü” (Çiftçi): İlk defa 1909 yılında “Yeni Mekteb” ders kitabında “E. Sabir” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Garğa ve Tülkü” (Karga ve Tilki): İlk defa 1909 yılında “Yeni Mekteb” ders kitabında “E. Sabir” imzasıyla yayınlanmıştır. Şiirin sonunda “Kırlov’dan tercüme” notu düşülmüştür.

“Mekteb Uşaglarına Töhfe” (Okul Çocuklarına Hediye): İlk defa 14 Şubat 1910 tarihinde “Seda” gazetesinin 37. sayısında “Balahanı mektebi muallimlerinden E. Sabir Tahirzade” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Mekteb Şagirdlerine Töhfe” (Okul Öğrencilerine Hediye): İlk defa 25 Şubat 1910 tarihinde “Seda” gazetesinin 46. sayısında “Balahanı mektebi muallimlerinden E. Sabir Tahirzade” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Tebib ile Hasta” (Doktor ve Hasta) : ilk defa 18 Haziran 1910 yılında “Hegiget” gazetesinin 138. sayısında “E. Sabir Tahirzade” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Goca bağban” (Yaşlı Bahçıvan): İlk defa 21 Haziran 1910 tarihinde “Hegiget” gazetesinin 140. sayısında “E. Sabir Tahirzade” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Garınca” (Karıncı): İlk defa 23 Haziran 1910 tarihinde “Hegiget” gazetesinin 142. sayısında “E. Sabir” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Molla Nesreddinin Yorğanı” (Nasrettin Hoca’nın Yorganı): İlk defa 23 Kasım 1910 tarihinde “Güneş” gazetesinin 75. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Uşag ve Pul” (Çocuk ve Para): İlk defa 23 Kasım 1910 tarihinde “Yeni Füyuzat” dergisinin 75. Sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“İskender ve Fegir” (İskender ve Fakir): İlk defa 20 Aralık 1910 tarihinde “Güneş” gazetesinin 96. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Azarlı Kendçi” (Hasta Köylü): İlk defa 21 Aralık 1910 tarihinde “Güneş” gazetesinin 97. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Camuşçu ve Sel” (Camış Sahibi ve Sel): İlk defa 26 Aralık 1910 tarihinde “Güneş” gazetesinin 101. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Molla Nesreddin ve Öğru” (Nasrettin Hoca ve Hırsız): İlk defa 2 Ocak 1911 tarihinde “Güneş” gazetesinin 1. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Örümcek ve İpek Gurdu” (Örümcek ve İpek Böceği): İlk defa 10 Ocak 1911 tarihinde “Güneş” gazetesinin 8. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Artık Alıp, Eskik Satan Tacir” (Fazla Alıp Eksik Satan Tüccar): İlk defa 3 Şubat 1911 tarihinde “Yeni Hegiget” gazetesinin 12. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

“Yalançı Çoban” (Yalancı Çoban): İlk defa 11 Şubat 1911 tarihinde “Yeni Hegiget” gazetesinin 18. sayısında “E. S.” imzasıyla yayınlanmıştır.

Çocuk edebiyatı içerisinde Sabir’in şiirleri eğitici ögeler içeriyor oluşuyla dikkat çeker.

Okula Heveslendirme / Öğretmenlik Mesleği

Sabir, okulla ilgili düşüncelerini “Mekteb Şergisi”, “Mektebe Terğib”, “Mekteb Şagirdlerine Töhfe” gibi şiirlerinde dile getirmiştir. O, her bir şahsın hem kendisinin hem de halkın mutluluğunu genç neslin eğitim almasında görmüş; çocukları milletin umudu olarak anlatmıştır. O, “Mekteb Şergisi” şiirinde okulun çok güzel bir yer olduğuna dikkat çekerek çocukları okula gitmek için heveslendirmiştir:

Mekteb, mekteb sen ne dilguşesen ³

Cennet, cennet desem sezasen ⁴

Şadem, şadem teferrücünden ⁵

Elheg⁶, elheg gözel binasen ... (Sabir 2004: 107).

Zahid Helil, “Mekteb Şergisi” şiirinin, Sabir’in çocuklar için yazdığı en iyi eserlerden biri olmadığını ve bu şiirin Sabir’in çocuk edebiyatı alanında yazdığı ilk kalem tecrübesi olarak kabul edilebileceğini söylemiştir. Helil, bu şiirin en büyük hizmetinin Sabir’in edebî dünyasında yeni bir dal – çocuk edebiyatı- dalı yaratması olduğunu vurgulamıştır (Helil 2008: 89).

---

³ dilguşe: yürek açan

⁴ seza: layık

⁵ teferrüc: gezinti

⁶ elheg: hakikaten

“Mektebe Terğib” şiirinde oğluna seslenerek aslında bütün gençleri okula gitmeye çağırmıştır:

....Nesihet al, nesihet,
Gıl kesb-i elme geyret.
Elmsizlik belası,
Müşkül olur, hegiget.
Ey gözüm, ey canım
Get mektebe cavanım!
Mektebde var şerafet
Defterde var letafet
Cari olur gelemden
Şirin şirin hekayet...
Ey gözüm, ey canım.
Get mektebe cavanım (Sabir 1959: 43).

Şiirden de görüldüğü üzere, eğitim âşığı olan Sabir, herkesi okula heveslendirmiş; okulun cehaletin yenilmesinde büyük rolünü savunmuştur. Bu şekilde halkın arasında okulun önemini ve okula olan saygıyı yükseltmeye çalışmıştır. O, herkesi ilmin kıymetini bilmeye çağırmış, gerekirse bu yolda can verilmesi gerektiğini yine “Mektebe Terğib” şiirinde şöyle ifade etmiştir:

Elm öğren, imtahan ver
Öz fazlını nişan ver
Gedrin bil elmi- fazlın
Elmin yolunda can ver (Sabir 1959: 44).

Sabir, öğretmenlik mesleğini çok değerli saymış, halkın bilinçlenmesinde öğretmenlerin hizmetini takdir etmiştir. O, “Mektebe Terğib” şiirinde öğretmenin öğrettiklerinin önemi üzerinde şöyle durmuştur:

Muellimin kelamın
Al, sakla ehtiramın
Hagdan eder temenni

Mektebinin davamın (Sabir 1959: 44).

Sabir'in okulla ilgili düşünceleri "Elme Terğib"⁷ isimli şiirinde de dikkat çekicidir. Bu şiiriyle o, insanları eğitim almaya şöyle davet eder:

Elmin izzeti payidar olur

Cehlin nikbeti canşikar⁸ olur

Herkes elm okur, bahtiyar olur

Millet elmle bergerar⁹ olur

Okuyun ezizler, okumag zamanıdır!

Okumag her adamın edebi nişanıdır! (Sabir 1959: 45)

"Elme Terğib" şiirinde ayrıca eğitim almanın, okumanın yararlarına dikkat çekerek cehaletin insanları hiçbir yere vardırılmayacağından, ilimsiz olmanın birlik beraberliği bozacağından söz eder:

Elm ile serferaz¹⁰ olmasag biz

Cümleden biniyaz¹¹ olmasag biz

Bizde fehrü mübahat¹² olurmu?

Geyrilerle müsavat¹³ olurmu?

Her bir taife bir seyag ile

Çatdı izzete ittifag ile

Düşdük zillete¹⁴ biz nifag¹⁵ ile

Mekteb açmalı iştiyag¹⁶ ile

Okuyun, ezizlerim, okumag zamanıdır!

Okumag her ademin edebi nişanıdır! (Sabir 2004: 110).

---

⁷ ilme heveslendirme

⁸ canşikar: Ezizyet verici

⁹ berkarar: Sağlam

¹⁰ serferaz: başı dik

¹¹ biniyaz: itikatsız

¹² mübahat: iftihar

¹³ müsavat: beraberlik

¹⁴ zillet: musibet

¹⁵ nifag: ayrılma

¹⁶ iştiyag: heves

Lakin o zamanlar var olan eski okullar Sabir'in bu düşüncesinin gerçekleşmesine engel olmuştur. Bu sebeple o, bir taraftan eski okullardaki eğitim sistemini keskin bir şekilde eleştirmiş, diğer taraftan da yeni okul açmaya, yeni öğretim yöntemlerini kullanmaya çalışmıştır.

Eğitim-Aile İlişkisi

Sabir, aile terbiyesine, ailenin okulla devamlı irtibat halinde olmasına önem vererek velilerin çocuklarının terbiyesinde bütünüyle sorumluluk taşımaları gerektiğini savunmuştur. Ona göre, aileler çocuklarını en iyi şekilde terbiye ederlerse o çocuklar sağlam düşünceli, vatanını, milletini, çalışmayı seven birer birey olarak topluma kazandırılmış olurlar.

Şair, şiirlerinde eğitimin rolü üzerinde durur, onun geleceği nasıl şekillendirebileceğinden, halkın kaderini etkileyebileceğinden bahseder ve anne-babaların evlatlarını yetiştirirken bunları hesaba katmaları gerektiğini vurgular (Yavuz; Ülgen 2008: 187).

Sabir, kadının ailedeki, toplumdaki rolünün büyük ve önemli olduğunu belirtmiş; kadının ilim sahibi olmasının genç neslin terbiyesi açısından mutlak olduğunu gerekli görmüştür. Şair, bu düşüncelerini “Analar Bezeyi”¹⁷ isimli şiirinde şöyle dile getirir:

Ger olsa nisade ilmi-irfan
Evlada eder bu yolda iman
Eksi olarak bu müddeanın
Olmaz ise elmi bir ananın
Evlada çatar hemen cehalet
Ne akıl olur onda, ne feraset
Elm ile olur hüsuli-izzet
Elm ile olur nüfuzu- millet (Sabir 2004: 85).

Ahlakî Değerler

Sabir'in eserlerinde ahlak eğitimine, vatanseverliğe, dürüstlüğe, arkadaşlığa, büyüğe saygıya büyük önem verildiği görülmektedir. Sabir'in ahlak eğitimi hakkındaki görüşleri içinde en çok önem verilen öğelerden biri çalışmadır.

---

¹⁷ Bu şiir ilk defa 20 Ocak 1911 tarihinde “Güneş” gazetesinin 17. sayısında E. S. imzasıyla yayımlanmıştır (Sabir, 1980:482).

Sabir, ister zihinsel isterse de fiziksel çalışmaya saygı duyulması gerektiğini ve bu emeği verenlerin haklarının korunması gerektiğini savunmuştur. O, rahata kavuşmak için çalışmanın önemine “Cütcü” isimli şiirinde şöyle değinir:

Çıktı güneş, doldu cahan nur ile
Cütcü sürür tarlada cüt şur¹⁸ ile...

....Olsa da artıg ne geder zehmeti

İşlemeye var o geder geyreti

Çünkü bilir rahat eziyetdedir

Şad yaşamag seyde,¹⁹ gayrettedir

İndi egerçi²⁰ ona zehmet olar

Gışda ayali, özü rahat bular

Cem edecek tarlasının hasilin²¹

Besleyecek ailesin, hem elin (Sabir 1962: 14).

Sabir’in çalışmaya verdiği önem, “Goca Bağban” şiirinde dikkat çekmektedir. Bu şiirde yaşlı bir bahçıvanın gençlerle sohbetinden bahsedilmiş ve onlara verdiği cevaptan bir ders alınması beklenmiştir:

Bir tagım genç yol kenarından

Keçerek bir bağın civarından

Gördüler yüz yaşında bir bağbam

İşleyir sey ile her an...

...Gülerek etdiler sual: “A goca,

Yüz yaşında nedir bu hal, a goca?

...İndi ekdiklerin ne vegt çıkar?

Bu çıkınca seni zemaneyıkar.

Rahat ol, çekme boş yere zehmet

Olamaz meyvesi sene gismet!”

---

¹⁸ şur ile: hevesle

¹⁹ sey: çaba

²⁰ eğerçi: eğer

²¹ hasil: ürün

Dedi: “Ekmişler, almışız, yemişiz,
Heyirle yad edib dua demişiz;
Ekeriz biz daha yeyenler için,
Ehli-heyre²² dua deyenler için.” (Sabir 2004: 121).

Sabir, büyüklere, özellikle anne ve babaya saygı duyulması gerektiğini şiirlerinde defalarca vurgulamış, onların rızasının, hayır duasının alınmasının çok önemli olduğuna dikkat çekmiştir. Bu düşüncelerini “Mekteb Uşaglarına Töhfe” şiirinde şöyle dile getirir:

....Ata her gün geder işe çalışar
Ne geder zehmet olsa da alışar...
....Ana övlada vegf eder özünü
Yumamaz, yummasa uşag gözünü...
Ah, bizler çocug iken ne geder
Vermişik valideyne²³ rencü²⁴ keder
Şimdi biz onları evez edelim²⁵
Onların hahişince²⁶ yol gedelim
Soralım her zaman rızalarını
Alalım heyirli dualerini...
....Ataya hürmet etmeyen çocuğun
Anaya hidmet etmeyen çocuğun
Ne olur kendi nefsine heyri
Ne de ondan vefa görer geyri!
Şüphesiz, hüsrden²⁷ kenar olamaz
İki dünyada behtiyar olamaz! (Sabir 1980: 382).

---

²² ehli-heyir: hayır işleyen

²³ valideyn: anne baba

²⁴ renc: zahmet, eziyet

²⁵ evez etmek: yerini tutmak

²⁶ xahiş: rica

²⁷ xüs: zarar

“Mekteb Şagirdlerine Töhfe” şiirinde de Sabir, çalışmanın önemine dikkat çekmiş; tembelliğe özenip çalışmayanların hayatlarının cehalet içinde geçeceğine değinmiş; çocukların milletin umudu olduğu üzerinde durmuştur:

Kim ki geyretle zehmete alışar,
Kesbi-irfan²⁸ ruzü şeb çalışar,
Zehmet, mayeyi-seadet²⁹ olar
Yaşadığca hemişe rahat olar.
Kim ki tenbelliye mehebbet eder
Daim eylencelerle ülfet³⁰ eder.
Keçirir vegtini cehalet ile
Bütün ömrü keçer sefalet ile.
...Okuyun milletin nicatı³¹ olun!
Ta ebed³² baisi-heyat olun! (Sabir 2004:119).

Çocuklara Verilen Nasihatler

Sabir, “Garğa ve Tülkü” şiirinde hoş sözlere aldanıp tuzağa düşmenin ahmakça olduğunu vurgulayarak ve her iltifat edene kanmamak gerektiğinin üzerinde durarak çocuklara bir mesaj vermek istemiştir:

Peynir ağzında bir garagarğa
Uçarag gondu bir uca budağa³³
Tülkü görcek³⁴ yavaş yavaş geldi
Endirib baş edeble çömeldi
Bir zaman hesret ile karğa sarı
Altdan altdan marıttı³⁵ baş yukarı

---

²⁸ kesbi-irfan: bilgi kazanmak

²⁹ mayeyi-seadet: mutluluk içeceği

³⁰ ülfet: dostluk

³¹ nicat: umut

³² ta ebed: daima

³³ budaq: dal

³⁴ görcek: görür görmez

³⁵ marıttak: gözünü dikip bakmak

Dedi: “Ehsen sene, a karğa ağa!
Ne nezaketle gonmusan budağa!
Bezedin sen bu gün bizim çemeni
Şad gıldın bu gelmeyinle meni
Ne gözelsen, ne hoşligasen ³⁶ sen
Yeri var söylesem hümasen ³⁷ sen
Tüklerindir ipek gibi parlak
Bednezerden ³⁸ vücudun olsun irag
Bu yeğindir ki var sevimli sesin
Oku, versin mene sefa nefesin!”
Böyle sözden ferehlenip ³⁹ garğa
Ağzını açdı ta ki etsin – ga
“Ga” ederken henüz birce kere
Pendiri dimdiyinden endi yere
Tülkü fövran ⁴⁰ havada kaptı, yedi
Kargaya tene ile böyle dedi:
“Olmasaydı cihanda sarsaklar
Aç kalırdı yegin ki yaltaklar” (Sabir 2004: 116).

Sabir, “Uşag ve Pul” şiirinde dürüstlüğün parlak örneğini yaratmıştır (Talıbov 2000: 285). Şiirde, yolda para cüzdanı bulan bir çocuğun sevinerek evlerine gelip bulduğu parayla artık zengin olacaklarını söylemesi anlatılır. Çocuk, annesine para cüzdanını bir ihtiyarın düşürdüğünü ve kendisinin oldukça hızlı davranarak cüzdanı kimse görmeden aldığını anlatır. Annesi oğlunun bu hareketinin doğru olmadığını, başkasının malıyla zengin olunamayacağını çocuğuna anlatır:

Dedi: “Oğlum, ne serd⁴¹ imiş ganın

---

³⁶ hoşliga: güzel

³⁷ hüma: efsanevi bir kuşun ismi

³⁸ bednezer: kötü göz

³⁹ ferehlenib: havaya girip

⁴⁰ fövran: derhal

⁴¹ serd: soğuk

Ki buna razı oldu vicdanın?
...Niye verdin fenaya doğruluğu
İrtikab⁴² eyledin bu oğruluğu⁴³?
Heç zenn etmem, özgenin malı
Bizi zengin gılıb, ede ali
Yok, yok, oğlum, inan ki har⁴⁴ oluruz!
Erzeli-ehli-ruzigar oluruz!
Hain olsag eger bu dünyade
İrzü namusumuz geder bade
...Gerçi pul çok ferehfezadır⁴⁵, oğul
Leyk namus pek behadır, oğul! (Sabir 2004: 124).

Sabir, çocukların olumlu özellikler kazanmasını isteyen ve bunu şiirlerine yansıtan bir şair olarak “Garınca” şiirinde kendisinden büyük bir yük taşımaya çalışan küçük bir karıncayı anlatmıştır. Şiirde karıncanın bu şekilde kendinden ağır bir şey taşıdığını görenler onun çok güçlü olduğunu söylerler. Karınca, bu kadar ağır yükü gücüyle değil manevi bir güce dayanan çalışkanlığı ile taşıdığını belirtir.

Gördüler bir garınca bir melehi⁴⁶
Daşıyır garşısında süret ile
Dediler: “Mure⁴⁷ bak ki bunca yükü
Galdırır bir zeif güvvet ile.”
Dedi: “Sus, güvveti-bedenle deyil,
Çekirem güvveti-hemiyet⁴⁸ ile” (Sabir 2004: 122).

Şiirin sonunda şair, karıncanın bu özelliğini örnek göstererek oğluna ibret olması için nasihatler verir.

---

⁴² irtikab: günah işleme

⁴³ oğruluq: hırsızlık

⁴⁴ har: itibarsız

⁴⁵ ferehfeza: mutluluk veren

⁴⁶ meleh: çekirge

⁴⁷ mur: karınca

⁴⁸ hemiyet: emek

Ey oğul, murden götür ibret

Get ağır işde işle geyret ile!

....İş apar, baş gederse goy getsin

Ad galır, bes deyilmi, millet ile?! (Sabir 2004: 122).

Sabir, zenginlere karşı fakirlerin güçlü ve erdemli olabileceklerini “İskender ve Fegir” şiirinde anlatmıştır. Şiirde, İskender dilenen birine kendi büyüklüğünü göstermek için “Benden ne istersen yapacağım.” der.

“Ey fegir, ihtiyacını göster,

İste menden ne hatirin ister!

Derdini söyle ta deva edeyim,

Nen ise hacetin reva edeyim!” (Sabir 2004: 126).

Dilenci padişahın üzerine üşüşen sineklere emredip onları kendisinden uzaklaştırmasını diler. İskender, sineklerin kendisine itaat etmediğini ve böylece onu dinlemeyeceklerini belirttiğinde ise dilenci:

“Yok iken sende bir ufag güdret

Men nasıl senden isteyim hacet?” (Sabir 2004: 127).

Şiirin sonunda şair, yine oğluna bu olaydan ibret almasını ve bir isteği varsa övünen, kendini büyük gösteren insandan daha büyük olan Allah’tan dilemesi gerektiğini söyler:

“Ey oğul, haceti hudaye dile

Derdini zati-kibriyaye dile

Cümlenin derdinin devası odur

Acizin, gadirin hudası odur.” (Sabir 2004: 127).

Sabir, “Camuşçu ve Sel” şiirinde sahtekârlığa şiddetle karşı çıkmış ve yapılan herhangi bir haksızlığın karşılıksız kalmayacağına dikkat çekmiştir. Şiirde camış sahibi olan birinin sahtekârlık yapıp süte su katarak sattığını ve başına gelenleri şair, şöyle anlatmıştır:

Bir kişi saklayırdı bir camuş,

Su gatırdı süde, edirdi fûruş⁴⁹.

Yağdı şiddetle bir yağış nagah,

---

⁴⁹ fûruş: satış

Kişinin vez' i-hali⁵⁰ oldu tebah.

Tutdu dünyanı sellelrin cuşi⁵¹,

Der-zeman⁵² aldı, getdi camuşi. (Sabir 1962: 27).

Sahtekâr kişinin camışını sel götürdükten sonra oğlunun babasına söyledikleri çocuklar için ibret alınacak niteliktedir:

Kişi ağlar göz ile qıldı feğan,

Söyledi oğlu: Ağlama, baba can!

Çünkü su südlere tüfeyl oldu⁵³,

Gatdığın su yığıldı deyl oldu.

İndi camuşunu apardı ise,

Başına mehşeri gopardı ise,

Söyleme kim, felek gezasıdır ol,

Tutduğun işlerin cezasıdır ol. (Sabir 1962: 27).

“Artık Alıb Eksik Satan Tacir” şiirinde de Sabir, sahtekârlığın olumsuz bir davranış olduğuna tekrar dikkat çekmiştir. Şiirde, kâr gütmek amacıyla ucuza aldıklarını değerinden yüksek fiyatlarla satan bir tüccar anlatılmıştır. Tüccar, oğlunun kendi dükkânlarında hırsızlığa kalkışmasıyla, yaptıklarının da hırsızlıktan öte bir şey olmadığını anlar. Sabir, eğitimin ailede başladığı ve anne-babanın ilk olarak çocuklarına örnek olması gerektiği düşüncesini bu şiirinde anlamlı bir şekilde ortaya koyar.

Bir nefer tacir öz dükânında

Oğlunu saklayırdı yanında

Eleyirdi geribe dadü stad⁵⁴:

Satdığında-kem⁵⁵, aldığında-ziyad⁵⁶.

Mekrü tezvir⁵⁷ idi onun her işi,

---

⁵⁰ vez' i-hal: durum

⁵¹ cuş: hareket

⁵² der-zaman: bu vakitte

⁵³ tüfeyl olmag: karışmak

⁵⁴ dadü-stad: alışveriş

⁵⁵ kem: eksik

⁵⁶ ziyad: fazla

⁵⁷ tezvir: aldatmak

Düz deyildi bütün alış-verişi.
Atanın şüğüne⁵⁸ olub adi⁵⁹,
Gördüyün öyrenirdi övladi.
Bir gün öz derdinin ilacı üçün,
Getdi tacir bir ehtiyacı üçün.
Oğlu gördü ki, vegti-fürsetdir⁶⁰,
“Dehli⁶¹ soysam, dedi, genimetdir.
Eli dehl içre, gözleri nigeran
Atası bir terefdan oldu eyan...(Sabir 2004: 133).

“Yalancı Çoban” şiirinde Sabir, yalan söylemenin kötü bir özellik olduğunu kendine has üslupla ifade etmiştir. Sabir’in bu şiirinin aslında bilinen bir olay örgüsü olmasına rağmen içinde geçen eğitici öğeler dikkate değer niteliktedir. Şiir bir çobanın şaka yapmak için “Kurt var, imdat!” diye bağırmasıyla başlayıp daha sonra gerçekten kurt geldiğinde kimsenin çobana inanıp imdadına yetişmemesiyle son bulur.

Bu sebepten heraye getmediler,
Ona heç e’tina etmediler.
Canavarlar yedi bütün goyunu,
İşte, oğlum, yalancılığ oyunu! (Sabir 2004: 135).

Sabir, övünmenin insana zarar veren bir özellik olduğunu, kendini herkesten üstün görenlerin toplum içerisinde takdir edilmediğini “Örümcek ve İpek Gurdu” ve “Ağaçların Behsi” şiirlerinde sembolik bir şekilde anlatmaya çalışmıştır.

“Örümcek ve İpek Gurdu” şiirinde örümceğin ipekböceğini küçük görerek kendini övmesi şöyle anlatılır:

Bir örümcek özün öyüb durdu
Dedi fehr ile: “Ey ipek gurdu,
Ne kesaletle iş görürsen sen?”

---

⁵⁸ şüğü: iş

⁵⁹ adi: âdet edinmek

⁶⁰ vegti-fürset: fırsat zamanı

⁶¹ dehl: para kasası

Niye bunca ağır örürsen sen?

Gel benim senetimde süretimi

Görüb, igrar gıl meharetini...

İşe gircek tamamını hörürem,

Az zamanda nece çok iş görürem. (Sabir 2004: 132).

İpekböceğinin çok yavaş iş yaptığını söyleyerek kendi hızıyla övünen bu örümceğe ipekböceği ders verir nitelikte cevap vererek önemli olan işin sonucunda sağlanan faydaya dikkat çekmiştir.

Bakdı, güldü ona ipek gurdu,

Serzeniş etdi, teneler vurdu.

Dedi: “Berferz⁶² olsa her yerde

Tokuyursan büyük, küçük perde.

De görek, onların nedir semeri?

Belke de her kese çatır zereri!

Leyk mende yok ise de süret

Yapdığım işde var ağır giymet.

Aleme faide verir karım,

Her kes ister ola haridarım⁶³! (Sabir 2004: 132).

“Ağaçların Behsi” şiirinde de Sabir, elma, meşe ve çam ağaçlarının aralarında geçen sohbeti canlandırmış. Bu sohbette her ağaç kendini diğerinden üstün görmekte ve övmektedir. Şiirde ağaçlar sadece birbirini övmekle yetinmeyip biri diğerinin kusurunu açık etmektedir. Aslında Sabir, bu şiirinde çok ustaca insanların birbirlerinin kusurunu kapatmak yerine açık ettiklerini eleştirmiştir. Şiirde meşe ağacı kendini överek:

Yetmez olur, söyledi, dağlar mene

Layig olur fehr ede bağlar mene,

Az gala başım yetişir göylere

Şah budağım kölge salıb her yere

Esse külek, gopsa da tufan, yene

---

⁶² berferz: diyelim ki

⁶³ haridar: alıcı

Eymeye esla gücü çatmaz mene
Canlıcadır, zorbacadır baldırım
Sındıra bilmez meni heç ıldırım. (Sabir 2004: 113).

Meşenin bu övünmesine karşılık elma ağacından gelir:
Alma ağacı ona verdi cevab:
“Eyleme terif özünü, ey cenab!
Zorbadı herçend ki geddin senin
Yok mene tay olmağa haddin senin...(Sabir 2004: 113)

Sohbete müdahale eden çam ağacı da kendini övmekten geri kalmaz:
Boş danışmagdan ne çıkar, ay balam?
Gış günü siz çılpag olursuz tamam
Leyk benim gışda dahi yaz kimi
Yaşıl olur paltarım atlas kimi
Lazımam ev tikdiren insanlara
Hem direyem, hem gapı eyvanlara
Gış sobada halk meni yandırar
Menfeetim halka benim çok deyer (Sabir 2004: 114).

Ağaçların sohbeti de şiir de burada biter. Şiirin sonunda Sabir herhangi bir sonuca varmamıştır fakat şiir okunduğunda daha önce de belirtildiği üzere övünen, kendini başkalarından üstün gören, başkalarının kusurlarını kapatmak yerine bu kusurları kendini övmek için kullanan insanlar ağaçlar kullanılarak sanatsal bir şekilde dizelere yansımıştır.

Sonuç

Bu çalışmada, Mirze Elekber Sabir'in çocuklar için yazdığı şiirlerden sırasıyla “Mekteb Şergisi”, “Mektebe Terğib”, “Elme Terğib”, “Analar Bezeyi”, “Cütcü”, “Goca Bağban”, “Mekteb Uşaglarına Töhfe”, “Mekteb Şagirdlerine Töhfe”, “Garğa ve Tülkü”, “Uşag ve Pul”, “Garınca”, “İskender ve Fegir”, “Camuşçu ve Sel”, “Artıg Alıb Eksik Satan Tacir”,

“Yalançı Çoban”, “Örümcek ve İpek Gurdu” ve “Ağaçların Behsi” şiirleri içerdikleri eğitici öğeler açısından incelenmiştir.

Şiirlerde Sabir’in eğitim üzerinde önemle durduğu görülmektedir. Okulda verilen eğitimden önce aile terbiyesinin önemliliğine vurgu yapan Sabir, çocuğun girdiği her ortamda ailesini temsil ettiği dikkat çekmiştir.

Azerbaycan’da ilkökul ders programlarında geniş yere ve büyük öneme sahip olan Sabir’in çocuk şiirlerinin daha derinden öğretilmesi, ders dışında da tavsiye edilmesi önem arz etmektedir. Azerbaycan’da uygulanmakta olan edebiyat öğretim programları incelendiğinde, Mirze Elekber Sabir’in 8. sınıfta “Bir cibimde eskinaz, bir cibimde ağ manat”; (Ümumtehsil Mekteblerinin V-XI. Sınıfları Üçün Edebiyyat Programı 2003: 35).; 11. sınıfta ise “Ne işim Var?”, “Setterhana” (Ümumtehsil Mekteblerinin V-XI. Sınıfları Üçün Edebiyyat Programı 2003: 52) satirik şiirlerine rastlamak mümkündür. Sabir’in ilkökulda daha çok kullanılan çocuk şiirleri, görüldüğü üzere, ortaokul ve lise edebiyat ders programlarında çok az yere sahiptir. Elbette ki, Sabir’in Azerbaycan satirik şiirinin ustası olduğu gerçeği yadsınamaz ama çocuklar için yazdığı şiirlerinin de ortaokul ve lise edebiyat ders programlarında yaygın kullanılması gerekmektedir.

Sabir’in incelenen çocuk şiirlerinde eğitime, okula heveslendirmenin büyük yere sahip olduğu; şairin özellikle genç nesli eğitim-öğretime yönlendirmek için çaba harcadığı görülmektedir. Sabir, gençlerin kurtuluşunun ancak doğru verilmiş bir eğitimle olabileceğini savunmakta ve bu düşüncelerini çocuklara yönelik yazdığı şiirlerinde defalarca yinelemektedir.

Şiirlerinde insani özellikleri edebî bir üslupla anlatan Sabir’in geleceğimizin teminatı olan çocuklara şiirle ulaşma isteği karşılıksız kalmamalıdır. Sabir, okulda daha çok öğretilmeli, onun şiirlerini okuyan ve anlayan bir nesil yetiştirmek için bu görevi üstlenen öğretmenlerin de Sabir’e, onun edebî kişiliği, faaliyetleri ve üslubuna yabancı olmamaları en önemli etmendir.

Kaynakça

AKPINAR, Y.; (1999), Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı, İstanbul: Ötüken Yay.

CELAL, M.; HÜSEYNOV, F., (2008), Örneklerle XX. yüzyıl Azerbaycan Edebiyatı, Ankara: Akçağ Yayınları.

EHMEDOV, E. M., (1960), “M. E. Sabir”, Azerbaycan Edebiyatı Tarihi (XIX Esrin Evvellerinden 1917 İle Geder), II. C. Bakı: Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Nesriyatı.

EHMEDOV, H. M. (1981), Azerbaycan Mekteb ve Pedagoji Fikir Tarihinden. (İlmi eserler mecmuası.), Bakı: Maarif Yayınları.

GASIMZADE, F.; (1960). “XIX Asrın Birinci Yarısında Edebiyat”, Azerbaycan Edebiyatı Tarihi (XIX Esrin Evvellerinden 1917 İle Geder), II. C. Bakı: Azerbaycan SSR Elmler Akademiyası Neşriyatı.

KARAYEV, Y., (1999), Belli Başlı Dönemleri ve Zirve Şahsiyetleriyle Azerbaycan Edebiyatı, İstanbul: Ötüken Yayınları

HELİL, Z., (2008), Seçilmiş Eserleri, VI. Cilt. Bakı: Milli Kütüphane.

SABİR, M. E., (2004), Hophopname, I Cilt. Bakı: Şerg-Gerb Yayınları.

SABİR, M. E., (2004), Hophopname, II Cilt. Bakı: Şerg-Gerb Yayınları.

SABİR, M. E.,(1959), Mekteblilere Töhfe, Bakı: Uşaggenceşr Yayınları.

SABİR, M. E., (1962), Mekteb Şergisi, Bakı: Azerbaycan Uşag ve Gencler Edebiyatı Neşriyatı Yayınları.

SABİR, M. E., (1980), Hophopname, Bakı: Yazıcı Yayınları.

TALIBOV, Y., vb. (2000), Azerbaycanda Mekteb ve Pedagoji Fikir Tarixinden, Bakı: Ünisyet Yayınları.

TAŞKESENLİOĞLU, L., (2013). Azerbaycan Türk Edebiyatı Millî Şairi Mirze Elekber Sâbir ve Hophopname, TEKE Dergisi, 2/3, 96-132.

YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H., (2011), Nitel Araştırma Yöntemleri, (8. Baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.

YILMAZ, H., Mirza Ali Ekber Sâbir. (Yaz 2012), Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, XII/1 s.361-386.

KASIMOV, H. İ., (1982), “Sabir İle Son Görüşüm”, Sabir Xatirelerde, (Haz. Abbas Zamanov), Bakı, s.38.

V.SAVAŐKAN

ÇKÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi/ Journal of Institute of Social Sciences

Cilt/Volume: 7, Sayı/Number:2, (Kasım/November 2016): 239-267

YAVUZ, K. ve ÜLGEN, E., (2008), Örneklerle XX. Esr Azerbaycan Edebiyyatı, Ankara: Akçağ Yay.

ZAMANOV, A., (1962), Müasirleri Sabir Haggında, Bakı: Uşag ve Gencler Edebiyyatı Neşriyatı.

ZAMANOV, A., (1985). Sabir Bugün, Bakı: Genclik Yay.

EKLER

Ek 1: M. E. Sabir'in "Mekteblilere Töhfe" Kitabının Ön Kapağı.

Ek 2: M. E. Sabir'in "Mekteb Şergisi" Kitabının Ön Kapağı.

894.362-93

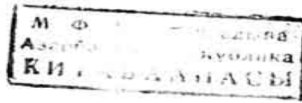
C13

М. Э. САБИР

МƏКТƏБ

ШƏРТИСІ

82915

АЗƏРБАЙҶАН
УШАГ ВƏ КƏНЧЛƏР ƏДƏБИЯТЫ
НƏШРИЯТЫ
БАКЫ — 1962

Ek 3: M. E. Sabir'in "Gel, gel, A Yaz Günleri" Kitabının Ön Kapağı.

Ek 4: M. E. Sabir'in "Temsiller" Kitabının Ön Kapağı.

Ek 5: M. E. Sabir'in “Uşag ve Buz” Kitabının Ön Kapağı.

М.Ə. Сабир
УШАГ ВƏ БУЗ

1977
С.12

Азәрбајҹан
Республикасы
Әлишеришвили
М. М. №. 147/1111

КӘНЧЛИК
БАҚЫ-1977